

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

KEREITE YA 12

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2024

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 70

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 12.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

- 1.1   • Dipuo ✓
          • Diketso ✓ (2)
- 1.2   Maikutlo a kgalefo. ✓ (1)
- 1.3   Ke tla tshwanela ho kga ka saole ke yo fihla ho yena a eso elellwe hore ke mo qhekanyeditse. ✓ (1)
- 1.4   • Baphetwa. ✓
          • Sesosa sa kgohlano. ✓ (2)
- 1.5   A re tjobela ketsahalong eo ho yona Mananyetsa le Sekgukguni ba ileng ba lwantshana ka lebaka la ho qhekanyetsana. ✓ (1)
- 1.6   • O ne a sa sebetse a batla ho fata bophelo. ✓
          • Mohatsae o ne a se a mo dutse maqothe. ✓ (2)
- 1.7   • Sesosa sa kgohlano ke ho qhekanyetsana hobane Mananyetsa le Sekgukguni ba ne ba qhekanyetsane ka thepa tsa bona tseo ba di rekisetsaneng, e leng manyepa le thipa ya kgauta ✓✓
          • Sesosa sa kgohlano ke ho lenyatso le dipakeng tsa batho ba Kgauteng le ba Foreisetata. Re utlwile Sekgukguni a re batho ba Foreisetata ba kwalehile, ba robetse o tla ba qhekella feela ka thipa ya thupa eo a reng ke ya gauta athe ka ho le leng Mananyetsa yena o ne a re batho ba Kgauteng ba rata bohlole, ka hoo ba tla lemoha a le hole hore bohlole ba se ka bolekgeng ke lehlabathe e seng manyepa.
          E le nngwe feela. (2)
- 1.8   Ketsahalo eo e tlisitse tharollo kgohlano e neng e le teng kaha ka mora ntwana ya bona, ba ile ba theha kgotso ba dumellana ho sebetse mmoho, ba sebedisa mahlale a bona ho qhekella batho e le ho iketsetsa bophelo. ✓✓ (2)
- 1.9   Di latolana ka hore Mananyetsa wa Foreisetata, o ile a lemoha e se kgale hore o qhekanyeditse, mme a boya sekwele ho ya otlala Mokgauteng ya neng a nahana hore yena Mananyetsa ke sethoto. ✓✓ (2)
- 1.10   Tomatso ke lewa la bongodi leo ho lona mophetwa kapa baphetwa ba sa tsebeng seo babadi ba se tsebang. Qotsong ena re utlwa Sekgukguni a ithorisa ka hore o kgonne ho ela Mananyetsa ka diphalana empa rona babadi re a tseba hore Mananyetsa o mehlaleng ya hae ho tlo mo lwantsha hobane o lemohile hore o mo qhekanyeditse, feela yena ha a tsebe. ✓✓✓ (3)
- 1.11   Ke letona le leholo. Kaha le sebedisitswe ke mongodi ho raranya ketsahalo ena feela. ✓✓ (2)

- 1.12 Mananyetsa o fuwe sebete ke tsebo ya hae ya diketsahalo tse ileng tsa etsahala moo ha morena Ramoroko. Mohla Ramoroko a neng a patwa o ne a le teng, mme o bile a utlwa hore o ne a phekolwa ke ngaka ya Natala. ✓ (1)
- 1.13 Di etsahalla motseng wa morena Ramoroko. ✓
Ha mofumahadi wa morena Ramoroko.
E le nngwe feela. (1)
- 1.14 • Sepheo sa hae ke ho batla ho ntshetsa pale pele ka ho hodisa kgohlano e dipakeng tsa baphetwa bana ba sehlooho. ✓✓
• Sepheo sa hae ke ho batla hore kgohlano e hodise teketliso kapa yona tebello ya babadi ho ya fihla sehlohlolong sa diketsahalo.
E le nngwe feela. (2)
- 1.15 Mofumahadi le matona ba ile ba re Mananyetsa a fane ka bopaki bo kgodisang hore ruri ke yena ngaka e neng e phekola morena. A re bopaki bo mabitleng moo morena Ramoroko a tla bua le yena, a fana ka taelo ya hore a lefuwe. Ba ile le yena lebitleng, ha fela ha e ba jwalo 'morena' a laela hore a lefuwe. ✓✓ (2)
- 1.16 Ke nahana hore mongodi ha a dumellane kapa ha a tshehetse tumelo ya setso hobane o hlahisa mofumahadi wa morena Ramoroko mmoho le setjhaba sa hae ba qhekellwa ha bonolo ke dinokwane ka lebaka la ho itshetleha ka yona. ✓✓ (2)
- 1.17 Mmasekala lebitso lena la hae le a mo tshwanela hobane ke mosadi ya rekisang jwala/dikala tsa jwala. ✓✓ (2)
- 1.18 Tharahano, hobane mofumahadi le matona a hae ba tlo lefa ngaka Mananyetsa ha ba kgutla mabitleng moo ba kgodisehileng hore morena o fane ka taelo. Ka mora moo, Mananyetsa o tlo kwenehela tumellano ya bona le Sekgukguni ebe o mo siya ka lebitleng, o baleha ka tjhelete. ✓✓ (2)
- 1.19 Phethelong ke diketsahalo tse tlang ka morao ho sehlohlolo. Ka tsela e tjena, pale e fihla bokgutlong. Phethelong ya pale ena, re fumana Mananyetsa le Sekgukguni ba kopana lekgetlo la ho qeta Pimville ha Sekgukguni, moo ba dumellanang hore ba arolelane tjhelete eo e saleng ba e tsekisana. Ba arolelana hloohwana ya tsie kamoo ba boletseng kateng. Se makatsang phethelong mona, re bona baphetwa bana ba atleha ho ithuisa ka tjhelete ya boqhekanyetsi empa ba sa fumane kotlo ya bona. ✓✓✓ (3)

[35]

POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

- 2.1 Ke ditaba tsa ho hlokahala ha aubuti wa Mokgifa. ✓ (1)
- 2.2 Bobedi di ne di bua ka ditaba tse bosula. Lengolo le ne le bua ka ho qoswa ha Mokgifa ke maqwetha ka lebaka la ho kolota sekolo, ✓ ha telekeramo yona e ne e bua ka lefu la aubuti wa Mokgifa ya neng a mo kenya sekolo. ✓ (2)
- 2.3 Ke ho fumana monyetla ha Hlomi hore a mamele puisano ya Madito le Firi ba sa mmone, mme yaba Hlomi o phatlalatsa taba ena. ✓ (1)

- 2.4 • Mokgifa o ne a lokile. ✓
• Mokgifa o ne a bua le batho hantle. ✓ (2)
- 2.5 Mokgifa o ne a na le tsebo ya thuto ya dipalo e neng e tsietse boHlomi. ✓ (1)
- 2.6 Mothinya o sa lebellwang o hlaha moo re bonang Kgifi a tswa yunivesithing, a hloleha ho phethela dithuto tsa hae ka lebaka la ho hloka hlahla ha abuti wa hae. Sena ke so re neng sa se labella re le babadi. ✓ ✓ (2)
- 2.7 A dumellana le tsona ka hore Hlomi le Mangi ba ile ba thusa Mokgifa bothateng ba hae. Ba mo felehetsa ho ya ho moreketoro, ba mo thusa le ho pakela ba nto mo felehetsa ho ya fihla ditekesing nakong eo a neng a leba habo ka yona. ✓ ✓ (2)
- 2.8 Nnete, hobane Tshiu o ne a sa emise ho tshwenya Lerato ka ditaba tsa marato le hoja a ne a tseba hore mohlankana wa hae ke Hlomi mme sena se ne se tisa qwaketsano dipakeng tsa hae le Hlomi. ✓ ✓ (2)
- 2.9 Teketliso e hlaha ka tsela ya hore metswalle ya Mokgifa le moreketoro ba setse ba ipotsa hore ho etsahetse eng ka bophelo ba hae jwalo feela ka rona babadi mme mongodi o re susumetsa hore re tsewe pele ho bala buka hore re tle re fumane sephetho. ✓ ✓
Ho elwe tlhoko dikarabo tsa baithuti. (2)
- 2.10 Karaburetso ya pono e qotsong e hlakisa diketsahalo tseo ho buuwang ka tsona ka tsela ya hore mmadi a be le setshwantsho se hlakileng sa kamoo di neng di etsahala kateng tse jwalo ka; kamoo ba ileng ba mo thusa kateng ho mo isa ho moreketoro ho ilo beha ditaba tsa hae, ho mo thusa ho pakela le ho mo felehetsa ho fihla ditekesing. ✓ ✓ ✓ (3)
- 2.11 • Puse o ithutela tsa moruo le tekanyetso yunivesithing ya Wits. ✓
• Puse o dikamanong tsa lerato le Tshiu. ✓ (2)
- 2.12 • Baphetwa le dikamano tsa bona. ✓
• Tikoloho (Mehla ya diketsahalo). ✓ (2)
- 2.13 E ne e mo fuparetse ditaba tsa hore ntatae o a kula a tle hae. ✓ (1)
- 2.14 Maikutlo a thabo/kgotsofalo, hobane ditaba tsa qotso di bontsha hore ehlile ba ratana e le kannete. ✓ ✓ (2)
- 2.15 Ke lebaka la hore a ba fe sebaka sa hore ba sale ba qoqa ka ho ima ha Lerato. ✓ (1)
- 2.16 E hlaha ka tsela ya hore Hlomi o ne a se a tseba hore Fibane o tlo bua le yena ka eng empa Fibane yena a sa tsebe seo. ✓ ✓ (2)
- 2.17 Senepe seo se ile sa ama maemo a phedisano hampe hobane batswadi ba ile ba halefa haholo ke ditaba tsa marato a bana ba bona mme ba utlwisisa hore batjha ba shebana le ditaba tsa marato tse se nang molemo, ba sa tsepamisetse maikutlo a bona thutong. ✓ ✓ (2)

- 2.18 Mehla ya tokoloho, moo batswadi ba seng ba kena ditaba tsa marato a bana ba bona e thusitse ho hodisa kamano ya Hlomi le Lerato kaha ba ne ba kopana le ho tihakelana kgafetsa ka lebaka la ho dumellwa ke batswadi ba bona. ✓✓ (2)
- 2.19 Sehlohlolong sa diketsahalo ke moo re fumanang molwantshuwa a hlola kapa a hlolwa ke seo a lwantshanang le sona ebile ke moo kgohlano ya pale e felang teng kaha qaka e neng e le teng e ba pepeneneng. Sehlohlolong sa diketsahalo tsa buka ena ke moo Hlomi a ileng a hlola Tshiu ka ho ikgapela Lerato ebe kgarebe ya hae hoo qetellong re ileng ra bona Tshiu a kopa tshwarelo ho Hlomi mme e ile ya ba moo ho fellang kgohlano e neng e le dipakeng tsa Hlomi le Tshiu. ✓✓✓ (3)

(3)
35

POTSO YA 3: *SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima*

- 3.1 Oshakati. ✓ (1)
- 3.2
- Hobane ho latela maemo a tshebetso, Chikano e ne e le mookamedi wa hae. ✓✓
  - Hobane o ne a batla ho bontsha Chikano hore se ba kopantseng ke mosebetsi e seng lerato la bosawana.
- E le nngwe feela.** (2)
- 3.3
- Bobedi ba tsona di tshwaretswe naheng disele (Namibia le Bosothonia). ✓
  - Bobedi ba dikgarebe tse neng di le kopanong eo e ne e le dikgarebe tsa Chikano. ✓
  - Bobedi ba dikgarebe tse neng di le kopanong eo e ne e le dihlwela tsa Mokgatlo wa Bana ba Phiri.
  - Dikopanong tseo ka bobedi Chikano o ne a tije huwe, a lalletswe ke mahlahana a Mokgatlo wa Bana ba Phiri.
- Tse pedi feela.** (2)
- 3.4 Di re totobaletsa mehla eo ho yona mapolesa le masole a seng a etsa diketso tsa bonokwane a ipatile ka maemo a ona a mosebetsi hobane re bona Morigadiiri Ramaqiti ya okametseng sesole sa Botswana e le yena moetapele wa lequlwana la dinokwane tse bitswang Bana ba Phiri. ✓✓ (2)
- 3.5 Ditlamorao tse bosula e bile ho bolawa ha Amanda ka sehlooho, a thunywa ke mahlahana a Mokgatlo wa Bana ba Phiri a neng a larile a mametse puisano eo ya bona. ✓✓ (2)
- 3.6 Qotsong ena ho sebedisitswe karaburetso ya pono, e hlakisetsang mmadi hantle hore eka o se a ntse a bona kamoo Chikano le Amanda ba neng ba qhanollotse kateng, ba robile monakedi. ✓✓ (2)
- 3.7 Kopano ena e ile ya thusa ka hore Chikano o ile a tloha moo Oshakati ka ntshwe di sa fohlwa, a fupere dintlha tsa bohlokwa tseo a di fuweng ke Amanda pele a bolawa. Ha e ne e se ka ho pholadiswa/ho tswa ka ntshwe di sa fohlwa hoo, a ka be a sa leba Botswana, e leng moo hantlentle a neng a hlile a habile teng ho ya fuputsa ka wona Mokgatlo wa Bana ba Phiri. ✓✓ (2)

- 3.8 Di bontsha tharahano hobane Chikano o ne a tshepile hore o tla tloha Namibia, Oshakati a fumane dintlha tsohle tse tla mo nolofalets a diphuputso tsa hae kwana Botswana empa ke moo o tloha ka paleho le Amanda a shwele ka tse ngata tseo a di hlokang. ✓✓ (2)
- 3.9 Mongodi o sebedisitse setaele se bonolo, se utlwisisehang hobane o sebedisitse mantswe a setlwaeding haholo puong ya kajeno. Ho hlakisa le ho toboketsa seo a buang ka sona, o kgabile ka mabitsomamarane a phetang maetsi a jwalo ka tswakatswaka, ikotlakotla, tsubatsuba. ✓✓✓ (3)
- 3.10 Chikano le Mphafudi ba ile ba tshwarwa ke mahlahana a Bana ba Phiri, hang ha helikopotara ya bona e qeta ho tsorama moo ba neng ba ntse ba tsoma tlhapikepe e bitswang Thakadi teng. ✓ (1)
- 3.11 Mobishopo Biala/Nasala. ✓ (1)
- 3.12 Chikano ke lefokisi le sebeletsang mmuso wa Afrika le morerong wa ho qhala mokgatlo wa dinokwane o bitswang Bana ba Phiri athe Ramaqiti yena ke mookamedi e moholo sesoleng sa Botswana moo a ikgakantseng empa e le moetapele wa mokgatlo wa Bana ba Phiri. ✓✓ (2)
- 3.13 Ke kgohlano ya ka ntle hobane re bona twantshano ya dipuo dipakeng tsa Chikano le Ramaqiti. ✓✓ (2)
- 3.14 Di senola Ramaqiti e le mophetwa ya kgopo/ya pelompe/ya nahanelang yena feela ✓ hobane diketso tseo ho thweng o a di etsa di supa bona bokgopo, tsona ke ho koafatsa bana ka dithethefatsi, ho bolaya ba se nang molato le ho phedisa batho ka matswalo. ✓✓ (2)
- 3.15 Mafosi, hobane ditaba tsa pale di sehlohlolong moo ho seng ho se na bokgutlo, mme kgohlano e fihla pheletsong. ✓✓ (2)
- 3.16 Sebaka sa Kweneng ke sa mahaeng moo bophelo ba teng e leng bo iketlileng athe sebakeng seo boChikano ba leng ho sona, ke ditoropong moo ho nang le dihotele. Bophelo ba teng bo potlakile ho fetang ba mahaeng kaha ho buuwa ka mehala ebile ho sebediswa dilefiti. ✓✓ (2)
- 3.17 Ramaqiti o ne a reke mapolesa a Bosothina ka tjhelete, a etsetsa Nasala dipampiri tsa leshano tse fetolang mabitso a hae hore e se hlole e ba Nasala e be Gabriel Biala. ✓✓ (2)
- 3.18 Pheletsong ya pale ena Ramaqiti o ile a lemoha hore masole a dinaha tse borwa ho Afrika a mo imetse mme a etsa qeto ya ho ipha naha. Qetong eo ya hae, o ne a batla ho baleha le kgaitsemi ya hae, Sister Ruth. Mothinya o sa lebellwang o hlaha ha Sister Ruth a hana ho baleha le yena, a re o emetse ho fumana kotlo e mo loketseng. Sena ke se makatsang hobane re le babadi re ne re lebelletse hore ka lebaka la seabo sa hae mokgatlong wa Bana ba Phiri a ka thabela ho baleha le yena, empa ha se be jwalo. ✓✓✓ (3)

[35]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A:**35**

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha**

- 4.1 Le bitswa boipuiso/monoloko ✓ (1)
- 4.2
- Ngakanakahetla ✓
  - Ngakanammotwana ✓
- (2)
- 4.3
- Katleho ya lelapa la habo Tiisetso. ✓
  - Ho pasa ha Tiisetso sehlopheng sa leshome. ✓
  - Kgotso e renang lapeng la habo Tiisetso.
- Tse pedi feela.** (2)
- 4.4
- Lelapa la Raboditse le ne le dumela tumelong ya setso, ha la Motaung le ne le dumela tumelong ya Sekreste. ✓
  - Lelapeng la Raboditse ditaello di ne di tswa ho hlooho ya lelapa ho se dipuisano athe ho la Motaung ho ne buisanwa ho rerisanwa ka tsa lelapa. ✓
- (2)
- 4.5 E re tjobela pele ketsahalong eo ho yona Motaung a ileng a sebetswa ka ditlhare ke Raboditse hore a lahle lelapa la hae a kgomarelane le Mmatshela wa serathodi. ✓✓ (2)
- 4.6 Tharahano, hobane bophelo ba Motaung bo feela bo eba jwalo ka ditaba tsa toro e qotsong, re bo bona bo qala ho fetoha, a nwa jwala mme a qetella a tshelletswe jwaleng. ✓✓ (2)
- 4.7 O le sebedisitse ka sepheo sa ho totobaletsa babadi kamoo Tiisetso a maketseng, ebileng a tshositsweng kateng ke toro eo. ✓✓ (2)
- 4.8 E dumellana le yona ka ho bontsha hore ehlile bophelo bo thata hobane morero wa Tiisetso wa ho ya yunivesithing o ile wa nyopa ka lebaka la ntatae ya ileng a senngwa ke Raboditse le Mmatshela. ✓✓ (2)
- 4.9 Mongodi o sebedisitse bokgeleke ba Sesotho se tebileng, sa mantswe a seng a sa sebediswe haholo puong ya kajeno. Mantswe ana a hlalosa hantle seo a buang ka sona ebile a bopela mmadi setshwantsho se hlakileng sa seo ho buuwang ka sona. A mang a mantswe ao ke tumelakgwela, seepamere, metsa, ngakanakahetla jj. ✓✓✓ (3)
- 4.10
- O a hlanya wena. ✓
  - O a pota.
  - Nako o bapetse ka yona.
- E le nngwe feela.** (1)
- 4.11 O bolela hore Mmankepe o tla hloleha ho etsa seo a se nahanneng ka yena. ✓ (1)

- 4.12 • Di mo senola e le seapadi se bohale se sa dumellaneng le masawana hobane o hanana le mabaka ao Nkepe a reng ke ona a mo feidisitseng o re o feitse ka baka la marato a boswana. ✓✓
• Di mo senola e le seapadi se bohale se lemohang ntho e sale hole le yena hobane o bone hore Mmankepe o leka ho sireletsa moradi ka mabaka a siyo.
E le nngwe feela. (2)
- 4.13 • Nkepe ke seapadi sa tlatsetso hobane diketsahalo tsa terama mmoho le kgohlano ha di a thehwa ho yena. ✓
• Nkepe o thusa ho hlakisa diketso tsa baphethwa ba sehlooho. ✓
• Nkepe ke seapadi sa tlatsetso hobane O thusa ho ntshetsa kgohlano e pakeng tsa lelapa labo le la Motaung ka ho dula a qabana le Tiisetso.
Tse pedi feela. (2)
- 4.14 Tomatso e hlaha ka hore rona babadi re a tseba hore Raboditse o tseba hantle hore Nkepe o a ratana empa Mmankepe le Nkepe ha ba tsebe hore o a tseba. ✓✓ (2)
- 4.15 Ketsahalo eo e ile ya ntshetsa kgohlano pele ka ho jala lehloyo dipakeng tsa malapa ana a mabedi. Lelapa la Raboditse le ile la etsa mekutu yohle ho bona hore lelapa la Motaung le a senyeha le hore merero ya lona e a nyopa e le hore le tiisetso a se ye yunivesithing. ✓✓ (2)
- 4.16 Ke ya masetladibete ✓ hobane pheletsong ya yona re bona seapadi sa sehlooho se ratlana fatshe ha bohloko, se qwetse ka hara mathata le maima a seng seng bophelo ba sona le ba lelapa la sona. ✓ (2)
- 4.17 • Dinoka tseo ho buuwang ka tsona hobane noka ke e nngwe ya dintho tsa tlhaho tse ke keng tsa tlišwa kalaneng. ✓
• Metse e fapaneng hobane ho ke ke ha kgonahala hore metse eo yohle e behwe sethaleng. ✓
• Difeme hobane ke meaho e meholo mme le yona e ke ke ya fella sethaleng.
Tse pedi feela. (2)
- 4.18 Ha ho makatse hobane Mmankepe o sebedisa sehalo sa qenehelo ho sireletsa moradiae, Nkepe, eo ho bonahalang ntatae Raboditse a sa nke letho la hae malebana le ho feila ha hae sehlopha sa leshome. Mmankepe jwale ka mme o leka ho sireletsa moradi dipotsong tse boima tsa Raboditse, tse akgang ka hare taba ya hore Nkepe o ne a shebane le marato a masawana e seng dithuto tsa hae. Ebile o a tseba hore Raboditse a ka mo kopanyelletsa le moradi ha a mo otlā. ✓✓✓ (3)

KAROLO YA C: PALEKGUTSHWE**POTSO YA 5: HA A LLELWE – ME Makhapa**

- 5.1 5.1.1 Ke ho ba majoro ha Setlabolane. ✓ (1)
- 5.1.2 Se ile sa ntshetsapele palekgutshwe ka ho ikamahanya le morero wa Honye wa ho baka tshenyotseng ka ho tjhesa holo le tleliniki ka ho panya ha leihlo. ✓ ✓ (2)
- 5.1.3. Ke ntho ya hore a se batle ho hlahella tshenyong eo a neng a rera ho tlo e etsa motseng wa habo. ✓ (1)
- 5.1.4 • Nna ke se ntse ke le lehlakoreng la hao. ✓
• Ntaele morena, ke mofo wa hao.
E le nngwe feela. (1)
- 5.1.5 O bolela hore Maphesha ha a a sebetswa hantle, o qhekelletswe. ✓ (1)
- 5.1.6 Di totobatsa mehla eo boradipolotiki ba neng ba tsekisana ditulo ebile ba rerelana bora. ✓ ✓ (2)
- 5.1.7 Bohlokwa ba yona ke ho totobatsa hore haesale Setlabolane e ba majoro ha ho diphetoho tsa letho tseo a di tlisitseng motseng oo le mesebetsi ha e yo. ✓ ✓ (2)
- 5.1.8 Palekgutshwe ena ke ya masetladibete hobane e felella ka ho lemala ha bohloko hloko ha Maphesha ho ileng ha mo siya a lahlehetswe ke maoto ka bobedi. ✓ ✓ (2)
- 5.1.9 Lewa la tlhoko dingolweng le fihlelletswe palekgutshweng ena hobane Maphesha o ile a fumana kotlo e mo loketseng bakeng sa bobee boo a ileng a bo etsa ba ho baka tshenyotseng wa habo. ✓ ✓ (2)
- 5.1.10 Thehong ya lebitso, mongodi o reha sebakadi lebitso ho latela diketso tsa sona. Honye o rehelletswe hantle hobane hobane lebitso la hae le bolela ho nyamela. Mona palekgutshweng re mmona a sa hlola a hlahella ka mora hore Maphesha a amehe kotsing ya koloi le hoja ba ne ba rerile morusu mmoho. Hape ha a ka a tshwarwa jwalo ka ba bang ka mora ho tjheswa ha tleliniki le holo ya motse wa habo le hoja a ne a ameha tshenyong eo. ✓ ✓ ✓ (3)

MMOHO LE

- 5.2 5.2.1 Ke ho hana ho etsa tekanyetso ya lelapa ha Mmasentle hobane ketso eo ya hae e ile ya halefisa Rasentle mme a etsa qeto ya ho iphetetsa ka ho ratana le Mmamokete. ✓ ✓ (2)
- 5.2.2 Bana ba babedi. ✓ (1)

- 5.2.3
- E na le baphetwa ba mmalwa✓
  - E kgutshwanyane✓
  - E pheta ketsahalo e le nngwe.
  - Sehlooho se a hohela
- Tse pedi feela.** (2)
- 5.2.4
- Baphetwa ✓
  - Sesosa sa kgohlano ✓
- (2)
- 5.2.5
- Rasentle o hirile ha a na ha hae.
Ho buuwa ka ditamene.✓✓ (2)
- 5.2.6
- Molwantshuwa ke Mmasentle hobane monna wa hae o mo
lwantshetsa ho se amohela keletso ya hae ya ho etsa tekanyetso ya
lelapa.✓✓ (2)
- 5.2.7
- Teketliso e hlaha ka tsela ya hore mongodi o siile babadi a ba
leketlisitse ba ipotsa dipotso hore ebe qetellong Rasentle o ile a
kgutlela ha hae na.✓✓ (2)
- 5.2.8
- Mongodi o hlahisa setiriothaepe ka tsela ya hore mosadi wa seritedi,
Mmamokete, o kgahlwa ke Rasentle a kena feela, e se eka basadi
kaofela ba rekisang jwala ba rata banna empa ho se jwalo. ✓✓ (2)
- 5.2.9
- Boiphetetso, e leng sehlooho sa palekgutshwe ena, bo bolela ketso
ya ho utlwisana motho ya kileng a o etsa hampe bohloko. Sehlooho
sena se dumellana le ditaba tsa palekgutshwe ena hobane Rasentle
o ratana le mosadi wa seritedi e le ha a iphetetsa ho Mmasentle. O
batla ho mo utlwisana bohloko kaha ha a ka a mo mamela ha a re ha
a batle bana ba bangata ✓✓✓ (3)
- MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35**

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO**POTSO YA 6****6.1 'PELO E JA SERATI' – J Mokoena**

- 6.1.1 Habeye ✓ le qeaqee. ✓ (2)
- 6.1.2 Ke lebotsi. ✓ (1)
- 6.1.3 • tjhobolo ✓
• fatsheng (2)
- 6.1.4 • E sebedisitswe ka sepheo sa ho katla bolele ba molathothokiso.
ka sepheo sa ho tlisa morethetho molathothokisong oo.. ✓✓ (2)
- 6.1.5 Sethothokisi se bolela hore bahlankana ba a lla/ingamangama ka
boNthati. ✓ (1)
- 6.1.6 Bohlokwa ba lona ke ho ho totobatsa leeme la ho thoholetsa bobee
kaha dira tsa sona di nyadiswa dikgarebe tse ntle. ✓✓ (2)
- 6.1.7 Mona ✓ le mane ✓ (2)
- 6.1.8 Se o sebedisitse ka sepheo sa ho hlakisa hore dilemong tse fetileng,
botle ba sethothokisi bo ne bo se kgelosa hore sethothokisi se
iphumane se etsa diphoso. ✓✓ (2)
- 6.1.9 Karaburetso ke moo sethothokisi se sebedisang puo ka tsela eo a
bopelang mmadi setshwantsho ho hlalosa maikutlo a sona hore a
hlake ho yena.
Sethothokisisi se sebedisitse karaburetso ya pono, hobane ka yona
se bopa setshwantsho se hlakileng sa kamoo dira le metswalle ya
sona e neng e nyadiswa dikgarebe tse ntle kateng. ✓✓✓ (3)

LE**6.2 'HA KE KOPE TSHWARELO' – T Lekitlane**

- 6.2.1 Anastrofi ✓ (1)
- 6.2.2 • Molathothokiso wa 7/wena o hafa ka nkatana o morena. ✓
• Molathothokiso wa 8/re a o sebeletsa o morui. ✓ (2)
- 6.2.3 • Phetapheto ya sebopeho. ✓
• Phetapheto ya moelelo.
E le nngwe feela. (1)
- 6.2.4 Ho hatella ntlha ya hore se nena ya neng a senye lelapa labo sona
hoo se lakatsang ho bona a fedisitswe ho tu! ✓✓ (2)

- 6.2.5 Sethothokisi se bolela hore bona ba sotlehile haholo. ✓✓ (1)
- 6.2.6
- Sethothokisi se re ha se kope tshwarelo hobane eo se buang ka yena o ne a nke tsohle tsa lelapa labo, a ithuisa ka tsona. ✓✓
  - Sethothokisi se re ha se kope tshwarelo hobane eo se buang ka yena o ne a senye kgotso ya lelapa labo.
- E le nngwe feela.** (2)
- 6.2.7 E sebedisitswe ka sepheo sa ho toboketsa taba ya hore eo sethothokisi se buang ka yena o lokelwa ke ho bolawa le ho lelekwa. ✓✓ (2)
- 6.2.8 Bohlokwa ba lona ke hore sethothokisi se tiisa taba ya hore se halefile e le ka nnete. ✓✓ (2)
- 6.2.9 Ke sehalo sa kutlobohloko/sithabelo✓, sethothokisi se utlwisitswe bohloko le ho sithabetswa maikutlong ke motho ya ileng a se tshwara hampe le ho duka kgotso ya sona hammoho le ba leloko la habo sona mme seo se nnetefatswa ke tshebediso ya mantswe a kang; moloi, a qhala kgotso, sehloho, mmoho le metswa jj. ✓ (2)
- 6.2.10 Sethothokisi se sebedisitse mantswe a dumellanang ebile a hlakisa hantle sehalo sa sona sa kgalefo mme sena re se bona ka tshebediso ya mantswe a kang; o moloi ha o motho, qhale kgotso, re metwaitwai, re mehofe jj. ✓✓✓ (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 70